

ARAŞTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

BULGAR İSYANLARINDA GEORGİ RAKOVSKI'NİN KOMİTACILIK FAALİYETLERİ (1860-1867)

Yaşar ARSLANYÜREK

Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi, Tarih Bölümü,
yasararslanyurek@gmail.com

0000-0002-3108-9306

Ahmet Kerem BİRHAN

Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam
Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı Bölümü,
kerembirhan4601@gmail.com

0009-0003-6093-9618

Atıf / Citation: Arslanyürek, Y. & Birhan, A. K. (2025). Bulgar isyanlarında Georgi Rakovski'nin komitacılık faaliyetleri (1860-1867). *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, (İNİJOSS), 14(1), 69-89.

<https://doi.org/10.54282/inijoss.1638520>

Öz

Bulgar halkının bağımsızlık sürecini bazı araştırmacılar iki, bazı araştırmacılar da üç döneme ayırarak araştırmıştır. Rakovski Bulgar bağımsızlık sürecini içeren her iki dönemde de önde gelen isimlerden biriydi. Özellikle Bulgar millî bağımsızlık mücadelesinin 1860 yılı sonraki faaliyetlerinde çetecilik faaliyetleriyle ilgili olarak Rakovski, oldukça önemli bir isim olmuştur. Georgi Rakovski (1821-1867) dâhil olduğu ve örgütlediği ayaklanma eylemleri sebebiyle Bulgar tarihçileri tarafından Bulgar komitacılık hareketlerinin ilk fikir babası ve sözde Bulgar millî bağımsızlık düşüncesinin oluşmasında etkili olan ilk lider olarak görülmüştür. İstanbul Yüksek Rum Mektebinde aldığı dinî eğitimden sonra ihtilalci Yunan gençlerle görüşmek için Atina'ya gitmiştir. Atina'da Bulgarlara bağımsızlık fikrini aşılamayı amaçlayan gizli Makedon Cemiyeti içerisinde yer almıştır. Burada kısa bir süre Türkçe, Fransızca ve Yunanca öğretmenliği yaptıktan sonra yöneticisi olduğu bir Bulgar çetesiyle birlikte Tuna'yı geçerek Bulgar topraklarında ayaklanma başlatmayı düşünmüş ve komitacılık faaliyetlerinden dolayı tutuklanarak ölüme mahkûm edilmiştir. Fakat kapitülasyonlar ve Yunan vatandaşı olması hasebiyle cezasını çekmek üzere Yunan Konsolosluğu'na teslim edilmiştir. Yunanistan'ın İstanbul konsolosunun girişimiyle Marsilya'ya gönderilmiş ve orada bir buçuk yıl kalmıştır. Buradan Atina ve İstanbul üzerinden Kazan'a geri dönmüştür. Kazan'da komşularının ve kasabanın huzurunu bozdukları şikâyetleri nedeniyle babasıyla birlikte tutuklanıp İstanbul'da 7 yıl hüküm cezasına çarptırılmıştır. Bu çalışmada Bulgar millî kimliğinin oluşmasında etkisinin büyük olduğu Rakovski'nin hayatı, ideolojisi ve Bulgar komitacılık faaliyetlerindeki etkisi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, İsyân, Georgi Rakovski, Osmanlı Devleti, Komita

GEORGI RAKOVSKY'S COMMITTEE ACTIVITIES IN THE BULGARIAN REVOLTS (1860-1867)

Abstract

The Bulgarian independence process has been analyzed by some scholars in two periods and by others in three periods. Rakovski was one of the leading figures in both periods of Bulgarian independence and became a very important figure in the Bulgarian national independence struggle, especially after 1860, in relation to gang activities. Georgi Rakovski (1821-1867) is considered by Bulgarian historians as the forefather of the Bulgarian committee movements and the first leader to have a significant influence on the formation of the concept of Bulgarian national independence, a reputation he owes to his insurrectionary activities and the organizations he founded. Rakovski was arrested by the Ottoman Empire for his activities. However, due to the capitulations and the fact that he was a Greek citizen, he was handed over to the Greek Consulate to serve his sentence. With the initiative of the Greek consul in Istanbul, he was sent to Marseille. He returned to Kazan via Athens and Istanbul. However, in Kazan, he was arrested together with his father on the complaint that they disturbed the peace of the neighbors and the town and sentenced to seven years in Istanbul. In this study, the life, ideology and influence of Rakovski, who had a significant impact on the formation of Bulgarian national identity and Bulgarian committee activities, will be discussed.

Keywords: Bulgaria, Revolt, Georgi Rakovski, Ottoman State, Committee

GİRİŞ

Bulgar halkının bağımsızlık sürecini bazı araştırmacılar iki, bazı araştırmacılar da üç döneme ayırarak araştırmışlardır. Bu süreci iki dönemde inceleyenler ilk dönemi, XVI. ve XVII. yüzyıllar arasında gerçekleşen bağımsızlık hareketleri olan Paisiy Hilenderski ve Sofroni liderliğinde Bulgar halkının millî kimliğini oluşturmaya çalıştığı dönem olarak kabul ederler. İkinci dönemi XVIII. ve XX. yüzyıllar arasında gerçekleşen bağımsızlık hareketleri olarak kabul ederler. Bu dönemde Petır Beron, Vasil Aprilov, Neofit Bozveli, Nayden Gerov, Petko Slaveykov, Georgi Rakovski, Lyuben Karavelov, Dobri Voynikov, Vasil Levski, Hristo Botev, İvan Vazov, Zahari Stoyanov gibi isimlerin liderliğinde Bulgar halkının millî kimliği oluşturulmaya çalışılmıştır (Vatansever, 2019, s. 77).

Bulgar halkının sözde kurtuluş mücadelesini üç aşamaya ayıran araştırmacılara göre, birinci aşamada; Bulgaristan'da ticaret kervanlarını soyan, köyleri istila eden, kişisel menfaatleri ve hırsları uğruna mücadele eden eşkıyalar bulunmaktadır. Bu kişiler, bir kısım Bulgar halkı tarafından kahraman ve yiğit gibi görülseler de eşkıyalık faaliyetleri ile bir yere varılamayacağı anlaşılmıştır. Bulgarlar arasında kendi başlarına, bağımsızlığın elde edilemeyeceği düşüncesi ağır basıyordu. Yabancı bir devletin yardımı ve desteği olmadan meselenin hiçbir şekilde çözülemeyeceği düşünülüyordu (Mevsim, 2022, s. 325).

Bulgarlar arasında millî bağımsızlık mücadelesinin çetecilik faaliyeti olarak adlandırıldığı ikinci aşamaya 1860 yılının ikinci yarısında geçilmiştir. Buna göre, Romanya'da veya Sırbistan'da 20-30 (veya 100-200) kişilik oluşturulan gruplar, Tuna üzerinden Sırbistan sınırını geçerek hızla Kocabalkan'a sığınacaktı. Böylece doğuya doğru hareket edilerek civarda bulunan Bulgarların da katılımıyla kısa sürede büyük bir ordu oluşturulmuş ve Osmanlı Devleti'ne karşı koymak amaçlanmıştı. Söz konusu tarihlerde Romanya topraklarında bilhassa Bükreş, İbrail, Kalas gibi yerleri kendilerine üs olarak seçen küçük büyük birçok çete oluşturulduğu, çete liderliğinin bir meslek haline getirildiği ve çetelerin Tuna'nın diğer tarafına geçtikleri görülmüştür. Fakat bu çetelerin bir kısmı ilk çarpışmalarda bozguna uğratarak kendiliğinden dağılmıştır. Hatta destek bekledikleri Bulgar halkının da yardımıyla bunlar tutuklanmışlar ve mahkemeye çıkarılarak cezalandırılmışlardır. Bu dönemde halkın isyancılara yakınlık göstermediği anlaşılmaktadır. Çetecilik faaliyetlerinin geliştiği dönem olan üçüncü aşamada Osmanlı devleti ve Balkanlar üzerinde amaçları olan büyük güçlerin dikkati Bulgar meselesine çekilmek istenmiştir. Ayrıca İvan Dede (Dyado İvan) benzetmesiyle aileden biri olarak gösterilen Rusya'nın, her zaman Bulgarların yanında olacağına inanılmıştır (Mevsim, 2020, s. 325).

Bulgarların bağımsız olmalarının önündeki en büyük engel, Bulgar halkının bakış açısına göre Türklerdi. Bu bağlamda Rakovski de benzer düşüncelere sahip olup, Türkler hakkındaki kötü düşüncelerini benzer şekilde ifade etmiştir (Koyuncu, 2006, s. 202).

Bulgarlar, kendileri için engel olarak gördükleri Türklere karşı sürekli tahrikler neticesinde çeşitli hoşnutsuzlukları göstermişlerdir. Bulgar halkının eksilmeyen bu hoşnutsuzlukları, Babıali'yi her zaman kaygı içinde bulundurmıştır. Bulgar komitacılarının tahrikleri, söz konusu hoşnutsuzlukların artmasında ve devam etmesinde oldukça etkili olmuştur (İnalcık, 1992, s. 37-38).

Bulgarlar içerisinde gerçekleşen ayaklanma hareketleri genellikle mahalli girişimler olarak meydana gelmiştir. Bunun sebebi Bulgaristan'ın coğrafi olarak İstanbul'a yakın bir konumda olması ve aynı zamanda buranın Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya açılan kapısı olarak kabul edilmesidir. Ayrıca bölgedeki Müslüman nüfusun çok olması vesilesiyle herhangi bir ayaklanma girişimi zamanında haber alınarak önlenebilmiştir (Şentürk, 1992, s. 46). Bütün bu sebepler göz önüne alındığında sözde Bulgar bağımsızlık hareketinin bölgesel bir nitelikte kalmasının nedeni daha iyi anlaşılmaktadır.

Rakovski Bulgar millî bağımsızlık düşüncesinin oluşmasında önemi isimlerden bir tanesidir. Bulgar millî bağımsızlık düşüncesiyle birlikte Bulgarlar, zaman zaman Osmanlı Devleti'ne karşı isyan faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu isyan faaliyetleri özellikle Rakovski gibi önemli komitacılar tarafından idare edilmiştir. Bu bağlamda Rakovski'nin Bulgar komitacıları arasında özel bir yeri bulunmaktadır. Çalışma Osmanlı Devleti'nin son döneminde meydana gelen Bulgar isyanlarında Rakovski'nin ne gibi etkilerinin bulunduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

1. Georgi Rakovski'nin Eğitim Öğretim Hayatı

Georgi Rakovski'nin doğum yılı hakkında çeşitli görüşler olmasına rağmen doğum tarihi 1821 yılı olarak bilinir. Asıl ismi Sabi Stoykov Popovich olan Rakovski Bulgaristan'ın Kotel/Kazan kentinde Rusha Mamarcheva ve Stoiko Savov'un oğlu olarak doğmuştur (Vatansever, 2019, s. 84). Rakovski, Sibi Stoykov Popoviç (Papazov) adıyla Kazan'da (Kotel) orta halli bir terzi ve aba tüccarı olan aileden gelmektedir (Mevsim, 2020, s. 326). Birçok kaynakta onun ismi Georgi Rakovski olarak kaydedilmiştir.

Georgi Rakovski'nin Narika ve Nesha adında iki kız kardeşi vardı. Rakovski'nin çocukluk dönemiyle ilgili bilgi kısıtlı olmasına rağmen ilkökul eğitimine doğduğu kasaba Kazan kentinde başladığı ve sonra Petır Beron tarafından açılan okulda eğitimini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. İlkokul eğitimini Bulgaristan'da tamamladıktan sonra Rakovski, lise eğitimi için 1837 tarihinde İstanbul Kuruçeşme'de yer alan Rum okuluna gitmiştir. Rakovski, 1841 tarihinde eğitimine ara verip Braila ayaklanmasına katılmak için yola çıkmıştır. Fakat Tuna kıyısına ulaştığında ayaklanmanın bastırıldığını öğrenmiştir (Vatansever, 2019, s. 84).

Kazan'da başladığı eğitim hayatına Rakovski, daha sonra Karlıova (Karlovo) ve İstanbul Kuruçeşme'deki Yüksek Rum Mektebi'nde (1837-1841) devam etti. Osmanlı Devleti'nde üst düzey devlet görevinde bulunan yakın akrabası olan Stefan Bogoridi (İstefanaki Bey), Rakovski'nin Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca öğrenmesini sağladı (Mevsim, 2020, s. 326-327).

Rakovski'nin babası, Bulgar milliyetçiliği düşüncesine sahip bir kişiydi. Rakovski'nin kişiliğinin oluşmasında dayılarının yaşam şekilleri etkili olmuştur. Rakovski'nin küçük dayısı 1821 tarihinde Eflak bölgesinde gerçekleşen ayaklanmaya katılmış, bu ayaklanma sonrasında yakalanınca İstanbul'a hapisaneye götürülmüş ve burada hayatını kaybetmiştir. Diğer dayısı ise Bulgaristan tarihinde önemli yeri olan ve Rus ordusunda görev alan Georgi Mamarchev'dir. Rakovski dayılarının intikamını alabilmek için asla vazgeçmemiş ve bu durum onun siyasi düşüncelerinin oluşmasında da etkisini göstermiştir.

Bu durum bir şiirinde şöyle belirtilmiştir:

"Ben akrabalarımın esinlenerek örnek aldım

Ben anavatanımdan ayrılıp dolaştım

Ve ruhum ateşli intikam almak için can atıyor." (Vatansever, 2019, s. 85).

Rakovski, XIX. yüzyıl Bulgar tarihinin en önemli şahsiyetlerinden birisidir. Kullandığı isimlerden hareketle Rakovski'nin sürekli bir arayış içerisinde olduğu görülmektedir. Rakovski, hayatının çeşitli zamanlarında Sava Stefanidis, Georgi Bogoridi, Georgi Makedon, Georgi Sava Rakovski, Sava Papadopoulos ve sonunda Bulgarların hafızasında yer edinen Georgi/Yorgi Stoykov Rakovski isimleriyle karşımıza çıkmaktadır (Yolcu, 2015, s. 17).

Rakovski, eğitim gördüğü okulda daha sonra bağımsız Bulgar kilisesinin öncülüğünü yapan Neofit Bozveli ve İlarion Makariopolski gibi ruhanilerle de yakın ilişkiler kurmuştur. İhtilalci Yunan gençlerle görüşmek için zaman zaman Atina'ya gitmiştir. Bulgarlara bağımsızlık fikrini aşlamayı amaçlayan gizli Makedon Cemiyeti (Makedonska Drujina) içerisinde yer almıştır. İbrail İsyani'na katılmak üzere Romanya'ya geçmiştir. Burada kısa bir süre Türkçe, Fransızca ve Yunanca öğretmenliği yaptıktan sonra başında yönetici olarak bulunduğu bir Bulgar-Yunan çetesi ile birlikte Tuna'yı geçerek Bulgar topraklarında ayaklanma başlatmayı düşünmüştür (Mevsim, 2020, s. 326-327). 13 Mart 1864 tarihli bir belgeye göre Rakovski, uzun boylu, kumral, kumral, sakallı, bazen de sakalsız ve bir elinin iki küçük parmakları kesilmiş olarak tasvir edilmiştir (BOA, HR.MKT., 471-88).

Georgi Rakovski, Neofit Bozveli ve İlarion Makariopolski'nin haricinde Aynaroz manastırı temsilcisi ve Hilendar Manastırı Rahibi ile İstanbul'da irtibat kurmuştur. Daha sonra Georgi Rakovski, Gavrail Krısteviç ve İvan Granitski gibi aydın Bulgarları da ikna ederek İstanbul'da bir Bulgar merkezinin oluşturulması için fikir alışverişinde bulunmak istemişlerdir. Aynı amaç doğrultusunda Aleksandır Ekzarh, Dr. Zahariy Strumski ve İstanbul'a yeni gelen Bulgar tüccarlarından Georgi Zolotoviç, Tıpcileştov Kardeşler, Dimihr Toşkoviç, Geşoğlu Kardeşler, Gavrail Moravenov gibi Bulgarları yanlarına çekmişlerdir. Kendilerine esnafın da destek vermesiyle birlikte adı geçen kişiler, Babıali'ye ve patrikliğe Neofit Bozveli, İlarion Makariopolski liderliğinde bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bu talepler şunlardır:

1. Bulgar topraklarına Bulgar doğumlu piskoposlar tayin edilsin.
2. Piskoposları ahali seçsin ve patrik tayin etsin.
3. Piskoposlara maaş bağlansın.
4. Patrikliğin bunca milyonluk borcunun nasıl oluştuğu araştırılsın ve hangi dinî bölgeler için harcandıysa, borcu sadece o dinî bölgeler ödesin.
5. İleride, dinî bölgelerin bilgisi olmadan, patrikliğin borçlanma hakkı ve yetkisi olmasın.
6. Bulgar dinî bölgelerinden, Bulgar asıllı üç ruhani meclis üyesi seçilsin.

7. Babıali dört Bulgar'ı kapı kethüdası tayin etsin; Osmanlı tebaası Bulgarların her ne konuda olursa olsun şikâyetleri ve arzuhalleri bunlara verilsin ve Rum Patrikliği aradan çıkarılarak bu Bulgarlar vasıtasıyla hükûmetin kanunları ve düzenlemeleri duyurulsun (Stambolski, 2018, s. 40-43).

2. Rakovski'nin Basın Faaliyetleri

Bulgarların uyanışında sözde millî kurtuluş hareketinin gerek fikirselsel değişimi gerek siyasi bağımsızlığın kazanılmasında gazetecilerin de etkili olduğu görülmüştür (Mevsim, 2020, s. 223). Bulgar komitacıları basın faaliyetlerinin bu etkisinin farkındaydı. Rakovski'nin de Osmanlı Devleti aleyhine çeşitli faaliyet ve ilişkilerde bulunurken bir taraftan yine bu minvalde basın faaliyetleri ile de ilgilendiği ve çeşitli gazeteler çıkararak basın faaliyetlerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Rakovski önce Sırbistan'da, (Mevsim, 2020, s. 237) sonra da Bükreş'te gazeteler çıkarmıştır. Rakovski'nin Bükreş'te çıkardığı gazetede Bulgar millî kimliğinin oluşmaya başladığı XIX. yüzyıl için şu ifadeler geçmektedir: "Yüzyıllık bir aydınlanma, yüzyıllık bir gelişme, bir yüzyıllık milliyet. Kutsal milliyet duygusu az ya çok uyanmış, hatta gelişmiş ve çiçeği patlamış, meyvesini beklemektedir: özgürlük..." (Vatansever, 2019, s. 86). Rakovski, bu düşünceleri ile tarihe atıfta bulunarak, Bulgarların kendi bakış açısına göre yeterince ilerleme kaydettiğini belirtmiştir. Ayrıca milliyet kavramını ön plana çıkarmış ve tüm bunların sonucu olarak ayrı bir devlet kurma düşüncesini vurgulamıştır.

Georgi Rakovski, Sırbistan'da bulunduğu sırada bölgedeki idari sistemle kılıç ve kalem aracılığıyla mücadele etme kararı almıştır. Rakovski, Novi Sad'da devrimci Sırlar ile temasta bulunmuş ve bu bölgede, Bulgar süreli yayıncılığının ilki olan Bilgarska Dnevitsa (Bulgar Günlüğü) adlı gazeteyi 1857'de çıkarmıştır. Bu gazetenin yayınlanması ilerleyen süreçte Babıali'nin baskısıyla Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından durdurulmuştur (Mevsim, 2020, s. 241).

Sırbistan'dan sonra 1858'de Odesa'ya giden Rakovski, Bulgaristan'ın bağımsızlığı için Osmanlı idarecileri ve Yunan ruhanilerine karşı birtakım eserler yazmıştır. Bu bağlamda Rakovski, "İştuplenniy Derviş İli Vostoçniy Vopros" (Körleşmiş Derviş veya Doğu Meselesi) isimli eserini 1858-1860 yıllarında Odesa'da kaleme almıştır. Söz konusu eserinde Rakovski; ahlaki ve toplumsal sorunlar üzerinde durmuştur. Bunun haricinde 1865-1867 yılları arasında "Jitiye G.S. Rakovskkago, Napisano Ot Mego Samogo" (Rakovski'nin Kendisi Tarafından Yazılmış Hayat Hikâyesi) adlı eserini yazmış fakat hastalığından dolayı bitirememiştir (Ergenç, 1996, s. 30).

Rakovski, Bulgarcanın oldukça eski bir tarihe sahip olup yaygın bir şekilde kullanıldığını ispatlamak ve düşüncelerini kuvvetlendirmek amacıyla zaman zaman gülünç etimolojik uydurmalarda bulunmuştur. O, Napolyon'u bile Bulgar olarak kabul etmiştir. Zira Napolyon'un adı "O, ovada" anlamına gelen "Na pole on" kelimelerinden gelmektedir (Mevsim, 2011, s. 42).

Bulgar ihtilallerinin gerçekleştiği dönemde Romanya basın faaliyetleri açısından önemli bir merkez olmuştur. Zira bu dönemde Bulgarlar ile ilgili basın faaliyetlerinin Romanya'da Bulgarca yapılması, 1866 tarihli Romen anayasasında basın özgürlüğü garantisinin bulunması, Rumen toplumunun sözde Bulgar kurtuluş hareketine destek vermesi ve siyasi faaliyetler bakımından Romanya'nın uygun bir yer olmasını sağlamıştır (Mevsim, 2020, 236). Rakovski, Romanya'da

çeşitli gazeteler çıkarmıştır. Bulgaristan'ın bağımsızlığını sağlamak için kendine özgür bir ortam arayan Rakovski, bu ortamı Romanya topraklarında bulmuştur. Rakovski, siyasi faaliyetlerini geniş halk kitlelerine duyurabilmek için Dunavski Lebed (Ortaylı, 2014, s. 224). Romence ve Bulgarca olarak yayınlanan Budushnot/Bıduşnost (Gelecek) ile Branitel (Savunmacı) (Mevsim, 2020, s. 237) ve Bulgarska Dnevitsa gazetelerini çıkarmıştır (Vatansever, 2019, s. 87). Ayrıca Dunavski Lebed Gazetesi, sözde Bulgar millî kurtuluş hareketinin temelini atılmasında etkin bir rol oynamıştır. Söz konusu gazete 16. sayısı ile birlikte Fransızca olarak yayımlanmaya başlamıştır ve bu gazetenin başmuharrirliğini Rakovski yapmıştır. Rakovski, bu gazete aracılığıyla sözde Bulgar millî kurtuluş hareketini ve onların sorun olarak gördüğü meseleleri Avrupa kamuoyuna taşımıştır. Daha sonra maddi imkânsızlıklardan dolayı gazetenin yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır (Mevsim, 2020, s. 241).

Rakovski'nin çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı da yaptığı görülmektedir. Zira kendisinin 13 Mart 1864 tarihli belgeye göre Rum gazetesinde köşe yazarlığı yaptığı bilgisi haber alınmıştır (BOA, HR.MKT., 471-88).

Rakovski'nin Belgrad'da da gazetecilik faaliyetinde bulunduğu görülmektedir. 13 Mart 1864 tarihli bir telgrafa göre, Belgrad'da gazetecilik etmiş olan Kazgan'lı Yorgi Rakovski'nin Eflak ve Boğdan tarafına giderken Vidin'de tutuklandığı bildirilmiştir. Bu konu hakkında bilgi verilmesi istenmiştir (BOA, HR.MKT., 471-88).

Gazetecilik ve yazarlık faaliyetlerinin yanında Georgi Rakovski'nin basın faaliyetlerinin içerisinde sürekli yayın faaliyetlerinde bulunduğu da görülmektedir. Bu bağlamda daha önce yayınlamayı düşündüğü Bilgarska Starina (Bulgar Mazisi) isimli dergiyi 1865 yılında yayınlamaya başlamıştır (Mevsim, 2020, s. 237).

3. Georgi Rakovski'nin İstanbul'a Gönderilmesi

Georgi Rakovski, komitacılık faaliyetlerinden dolayı tutuklanarak ölüme mahkûm edilmişti. Ancak kapitülasyonlar ve Yunan vatandaşı olması hasebiyle cezasını çekmek üzere Yunan Konsolosluğu'na teslim edilmiştir. Yunanistan'ın İstanbul'daki konsolosunun girişimiyle, oradan uzaklaştırılmak amacıyla gönderildiği Marsilya'da 1,5 yıl kalmıştır. Buradan Atina ve İstanbul üzerinden Kazan'a geri dönmüştür. Kazan'da komşularının ve kasabanın huzurunu bozdukları şikâyetleri nedeniyle babasıyla birlikte tutuklanıp İstanbul'da 7 yıl hüküm giymiştir. Rakovski, hapsedildiği İstanbul Tophane'de sürekli okuyarak kendini geliştirmiş, kanunları öğrenerek birçok mahkûmun serbest kalmasına öncülük etmiştir. Ayrıca kendisini başarılı bir şekilde savunmuştur. Rakovski, kısa sürede gümrükçülük ve panayır ağalığı sayesinde çok zenginleşse de sözde kurtuluş hareketi için mücadele etmekten geri durmamıştır (Mevsim, 2020, s. 327).

1848'de Georgi Rakovski'nin tutukluluk hali sona ermiştir. Hapishanedeki anılarını "Nepovinen Bilgarin" (Hükümsüz Bulgar) adlı eserinde anlatmıştır. Georgi Rakovski, İstanbul'da iken ticaretle uğraşmış ve avukatlık yapmıştır. Burada bulunduğu zamanlarda ayrıca Yunan ruhaniliğine karşı Bulgar kilisesinin bağımsızlığı için mücadele etmiştir (Ergenç, 1996, s. 29). Rakovski, bu mücadele doğrultusunda İstanbul'da bulunduğu sırada aynı fikirleri paylaştığı Neofit Bozveli ile tanışmıştır. Bozveli'nin Fener Rum Patrikhanesi'ne karşı başlattığı mücadeleye katılan Rakovski, bu dönemdeki mücadeleden etkilenmiştir. Rakovski'nin siyasi düşüncelerinin

oluştğu dönem ikiye ayrılmaktadır. İlk dönem lise eğitimini tamamladığı 1841 yılına kadarki dönem, ikinci dönem ise Kırım Savaşı'nın başladığı 1853 yılına kadarki dönemdir (Vatansever, 2019, s. 85).

Kırım Savaşı'nın çıkmasıyla birlikte Rusya için casusluk yapmaya başlayan Rakovski, İstanbul'da kurduğu gizli bir örgüt vasıtasıyla casusluk faaliyetlerine devam etmiştir. Burada Türk ordusu adına bilgiler edinip Rusya'ya iletmek amacıyla Osmanlı Devleti'nin Şumnu ordusunda tercümanlık görevini yürütmüş daha sonra casus olduğu anlaşıncı yakalanarak İstanbul'a götürülmüş ve İstanbul'a giderken yolda kaçmıştır (Şentürk, 1992, s. 183).

4. Georgi Rakovski'nin Komitacılık Faaliyetleri

Bulgar bağımsızlığı için mücadele edenler içerisinde ihtiyarlar ve gençler olmak üzere iki grup bulunuyordu. İhtiyarlar, daha mutedil ve muhafazakâr; buna karşın gençler ise ihtilalci bir yapıya sahipti. Rakovski'nin de ihtilalci grubun içerisindeki gençlerden olduğu görülmektedir (İrtem, 1999, s. 84). Bu grupların yanında aynı zamanda 1860'lı yıllarda bağımsız bir kilise için mücadele eden kilise bağımsızlık hareketi de bulunuyordu. Kilise bağımsızlık hareketi temel olarak iki akıma ayrılmıştı. Biri burjuvazinin menfaatlerini gözetken taraf olup, bunlar gerçekleştirilecek mücadelenin barışçıl vasıtalarla ve aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin desteğini kazanarak devam ettirmekten yanaydı. Diğer taraftan kilise bağımsızlık hareketinin karşı tarafı ise daha fazla taraftara sahipti. Bu kesim toplu olarak isyan etmek ve İstanbul Patrikliğinin atamış olduğu piskoposları Bulgar şehirlerinden uzaklaştırmak için çağrıda bulunuyordu. Söz konusu akımın öncüsü Georgi Rakovski'ydi (Tuğlacı, 1984, s. 63). Kilise bağımsızlık hareketine mensup burjuvazinin menfaatlerini gözetken taraf ile Bulgarların içindeki iki gruptan biri olan ihtiyarların aynı grup olduğu; diğer taraftan Kilise bağımsızlık hareketindeki ihtilalciler ile Bulgarlar içerisindeki gençlerin de yine aynı oluşum içinde olduğu değerlendirilmektedir.

Georgi Rakovski hayatının büyük çoğunluğunda ayrılıkçı komitalar kurma düşüncesine sahip olmuştur. Bu amaçla isyancı Bulgar birliklerini kurmak için çalışmalarda bulunmuştur. Bu faaliyetlerinden dolayı Rakovski, Bulgar tarihçileri tarafından Bulgar komitacılık hareketlerinin ilk fikir babası ve sözde Bulgar millî bağımsızlık düşüncesinin oluşmasında etkili olan ilk lider olarak görülmüştür (Yıldız, 2008, s. 44). Rakovski, söz konusu liderlik vasfını Tırnova'da 1835'de meydana gelen ayaklanmayı örnek alarak şekillendirmiştir. Tırnova'da gerçekleşen bu olay Bulgaristan'ın Osmanlı Devleti'nden ayrılmasını amaçlayan ve söz konusu süreçte meydana gelen büyük isyanlardan biriydi (Aydın, 2013, s. 1072). Tırnova'da meydana gelen ayaklanma, sözde Bulgar millî kurtuluş hareketinin başladığı dönemde Bulgar aydın ve milliyetçilerinin dikkatini çekmiştir. Bu minvalde Georgi Rakovski, Pandeli Kisimov ve Hristo Daskalov, yazdıkları eserler içerisinde Tırnova'da gerçekleşen ayaklanmaya da vurgu yapmışlardır (Koyuncu, 2006, s. 214).

Rakovski, komitacılık faaliyetlerinin yanı sıra Balkanlarda gerçekleşen olaylarda iç ve dış faktörleri kullanmaya çalışmıştır. 1840 yılından başlayıp ölümüne kadar devam eden süreçte, Bulgar toprakları içerisinde gerçekleşen bütün olaylarda siyasi olarak rol almış, aynı zamanda Bulgar halkına yön verme görevini üstlenen biri olarak Bulgaristan'da gerçekleşen olaylarda yer

almıştır (Todorov, 1979, s. 70). Georgi Sava Rakovski'nin 1840 yılında bir süredir İstanbul'da ikamet ettiği görülmektedir (P. Kostandov, 2011, s. 51).

Rakovski, 1841-1843 tarihleri arasında Braila ve Atina'da bulunduğu sırada komita kurma faaliyetinde bulunmuştur. Ancak bu faaliyette yeterli başarı gösterememiştir. Rumen tarafından bu faaliyet yüzünden idam cezasına çarptırılmış, fakat bu cezadan ülkeyi terk edince kurtulmuştur (Yıldız, 2008, s. 44).

Rakovski, her ne kadar ölüm cezasıyla karşı karşıya kalsa da Türkler aleyhine faaliyet gösterme çalışmalarından ödün vermemiştir. Kırım Savaşı öncesinde, Bulgar halkının ayaklanmasına destek veren gizli bir cemiyet kurmuştur. Savaş sırasında, Osmanlı ordusunda tercüman olarak görev yapmıştır. Ancak Rakovski'nin asıl amacı, Rusya lehine askerî casusluk yapmak olmuştur. Bu casusluğun öğrenilmesi üzerine Ömer Paşa tarafından idam edilmek istenmiştir. Ancak önceleri temasta olduğu Sadık Paşa'nın desteğiyle idam cezasından kurtulmuş ve yargılanmak için İstanbul'a gönderilmiştir. İstanbul'a götürülürken kaçmayı başarmıştır. Ortak ticari ilişkide bulunduğu Mustafa Bey, Rakovski'yi Edirne'de karşılamış ve onu İstanbul'daki evine getirmiştir. Burada Mustafa Bey, İslam dinine geçmesi ve kızıyla evlenme şartını Rakovski'ye teklif etmiş, o da bu şartları kabul etmiştir (Mevsim, 2022, s. 327). Bununla birlikte Rakovski'nin söz konusu teklifleri, Mustafa Bey'in yardımını sağlamak, kendi hayatını kurtarmak ve mevcut şartlarda durumu lehine kullanmak için kabul ettiği fakat gerçekte bunları yerine getirmediği anlaşılmaktadır.

Rakovski, Bulgar halkının silahlar elde ederek isyana kalkışmasının Bulgaristan'ın bağımsızlığı için tek yol olduğu görüşüne sahip olmuştur. Rakovski'nin bu görüşü 1858 tarihinde Odesa'da hazırlamış olduğu plan içerisinde şu şekilde geçmektedir;

"Bulgarlar özgürlüklerini, kılıçları ellerinde yitirdiler; onu gene kılıçlarıyla geri almalılar! Onları, kendilerinden başka kimse kurtaramayacaktır; sonsuza kadar beklense de silah gücüyle zorla almaya çalışmadıkları ve bu uğurda kan akıtmadıkları sürece, kimse onlara haklarını vermeyecektir. Biz Bulgarların bu kutsal göreve sarılmamız ve atalarımızın âşık olduğu özgürlüğü geri almamız için bundan daha elverişli bir zaman bulunabilir mi? Elimize geçmiş olan bu elverişli zamanı boş yere neden geçirelim? Zaman bize şöyle sesleniyor: Bulgarlar ayaklanın, kendinizi kurtaracağınız ve ezelden beri şan ve onur dolu adınızı yeni şan ve onurlarla süsleyeceğiniz saat geldi." (Vatansever, 2019, s. 86).

Rakovski'ye göre Lejyonlar, ülke dışında Bulgaristan yakınındaki alanlarda küçük çeteler olarak kurulacak, bu çeteler uygun bir zamanda Bulgaristan'a girecekler ve halkı ayaklanmaya çağıracaklardı. Yine oluşturulan bu çeteler, Bulgar halkından kendilerinin ihtiyacının karşılanmasını isteyeceklerdi. Söz konusu çeteler, küçük birlikler olarak organize olmalarına rağmen kendi başlarına göre eylemde bulunmayacaklardı. Ülke dışında oluşturulacak bir komita tarafından idare edilecekler ve bu komitalar talimatlara uygun olarak hareket edeceklerdi (Yıldız, 2008, s. 45).

İslimiye sancağı, Kazan karyesinden ve Bulgar ayrılıkçılarından olan Georgi Rakovski, 20 Mayıs 1860 tarihli bir belgede zaman zaman Bulgar olarak adlandırılmıştır. Bu belgeye göre Rakovski'den önceki ayrılıkçılar birkaç defa Tersane-i Amire'de kürek cezasına

çarpıtılmışlardır. Rakovski de Etmekçi Mustafa beyin eşya ve nakit parasını çalarak firar etmiş ve 1856'da Avusturya'da Novisad kasabasından, Bulgarların tahrik ve ayaklanmalarına dair bastırdıkları evrak ve risaleleri yayınlamak için Bulgaristan'a gitmiştir. Rakovski'nin söz konusu amaçla Bulgaristan'a gitmesi Babıali tarafından haber alınmış ve Rakovski'nin yakalanması için bölgedeki görevlilere emir verilmiştir. Ancak Rakovski ele geçirilememiş ve Belgrad'a kaçmıştır. O dönem Belgrad muhafızı bulunan Aziz Paşa, Sırp yönetimine de Rakovski'nin yakalanması için emir vermiştir. Ancak Rakovski bu sırada ele geçirilememiş, bazen sınırın karşı tarafındaki Novisad, bazen de Hocabey ve Eflak taraflarında bulunmuştur. Rakovski'nin gönderdiği adamların bir ay boyunca sınırın bu tarafında bulunarak, Bulgarca kitaplar ve risaleler bastıracakları haber alınmıştır. Fakat bu konuda herhangi bir faaliyette bulunduklarına dair kanıt tespit edilememiştir. Şayet söz konusu faaliyetle ilgili bir girişimde bulunurlarsa haklarında gereken işlemler yapılacaktı. Bu konunun incelenmesi için Bolaviç karyesi ve bölgesine tüccar sıfatıyla bazı görevliler gönderilmiştir. Bu bölge Belgrad'a 40 saat mesafede bulunmaktaydı. Bu nedenle araştırma sonuçlarının telgraf ile gönderilmesi emredilmiştir (BOA, HR.MKT., 335-32).

Rakovski, Giuseppe Garibaldi'nin güney İtalya'da kurduğu Kırmızı Gömlekliler Örgütü'nün uygulamış olduğu taktiklerin Bulgaristan'da da uygulanabileceği düşüncesinde olmuştur. 1861 senesinin sonlarında Belgrad'da bulunmaya devam eden Rakovski (BOA, HR.MKT., 471-88), Belgrad'da "Geçici Bulgaristan Hükûmeti" adında bir komita oluşturmıştır. Rakovski'nin oluşturduğu bu komitada, İvan Kasabov, D. Pavlovich, S. İvanovich, İvan Grudov, Rashko Petrov gibi kişiler yer almıştır (Vatansever, 2019, s. 85).

Rakovski, birçok kez Belgrad'a gitmiştir. Belgrad'ın onun için ayrı bir önemi olduğu değerlendirilmektedir. Rakovski, zor durumda kaldığı dönemlerde Belgrad'ı kendisi için bir kaçış noktası olarak görmüştür. 14 Mayıs 1862 tarihli Belgrad muhafızına çekilen bir telgrafa göre Yorgi Rakovski, İstanbul'da bulunan Mustafa Ağâh Efendi'ye ait birçok senedi çalıp, aynı gece Belgrad'a kaçmıştır. Bu durumun haber alınması üzerine Yorgi Rakovski'nin tutuklanarak yakalanması için emir gönderilmiştir (BOA, MKT.UM., 565-20). Rakovski'nin Mustafa Ağâh Efendi'ye ait senetlerin yanında kendisinden bir miktar para ve çeşitli evraklar çaldığı da anlaşılmaktadır. Rakovski'nin, bu nedenle yakalanarak yargılanmak üzere hızlı bir şekilde İstanbul'a gönderilmesi Vidin valisinden talep edilmiştir (BOA, HR.MKT., 471-88). Rakovski'nin daha önce birkaç kez firar ettiği bilindiği için bu kez İstanbul'a getirilirken firar edemeyecek şekilde önlemlerin alınması bildirilmiştir (BOA, HR.MKT., 471-88).

Rakovski, Rumeli'de birçok ülkeyi dolaşmış ve burada bulunan çetecilerle iletişime geçmiştir. Buradan Belgrad'a dönen Georgi Rakovski, burada 1862 tarihinde ilk Bulgar lejyonunun kurulmasını sağlamıştır. Rakovski bu lejyonu kurmakla ileride oluşturulacak olan lejyonların nasıl kurulacağı, ne tür eylemlerde bulunacakları ve nasıl idare edilecekleri konusunda tespitte bulunmuştur (Yıldız, 2008, s. 44).

Filibe'de Rus konsolosluk görevini yürüten Nayden Gerov 18/30 Mayıs 1862 tarihinde Rus Elçisi İgnatiyef'e göndermiş olduğu telgrafta, Bulgar halkının açık bir şekilde ayaklanmasının mümkün olmadığından bahsederek, bölgede gerçekleştirilecek bir ayaklanmanın Türklere karşı yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu amaçla Türklere karşı çeteler oluşturulmasını istemiş ve

sonunda söz konusu çeteler kurulmuştur. Filibe'de bulunan Bulgar eşkiya çetelerine de bu fikir aşılarmaya çalışılmıştır. Neydon Gerov bu telgrafında, Bulgarların henüz isyana hazır olmadıklarını, eşkiya çetelerinin varlığını kabul ederek çetecilik faaliyetlerinin Bulgar köylüsünden kaynaklı olmadığını resmî bir şekilde itiraf etmiştir. Bu itirafına rağmen Gerov, Türklere karşı ihtilal çetelerinin kurulması gerektiğini, hatta bu çetelerin kurulmuş olduğunu bununla birlikte eşkiya çetelerinin de ihtilal çetelerine dönüştürülmesiyle ilgili çalışmaların olduğunu dile getirmiştir (Dinçer, 1986, s. 90). Rakovski'nin Bulgar halkını ayaklandırma düşüncesi, Rus konsolos Nayden Gerov'un düşüncesi ile benzerlik taşımaktaydı.

Rakovski'nin, Bulgar Lejyonunu kurmasına Sırp Kralı Mihailo Obrenovic de destekte bulundu ve bu destek sonrasında 1862 yılının haziran ayında Belgrad'da yaklaşık 500-600 gönüllüden oluşan grup bir araya geldi (Vatansever, 2019, s. 85).

Rakovski bir taraftan Sırbistan, bir taraftan da Rusya'nın desteğiyle çalışmalarına devam etti. Öyle ki Sırlar tarafından fesad komitelerine yardım etme konusu çok uzun bir süre Sırbistan tarafından standart bir politika olarak yürütülmüştür (Jelavich, 2013, s. 365). 25 Mart 1863 tarihli bir belgeye göre, 15 gün öncesinde Belgrad'a gelen ve burada Rus konsolosluğuyla Belgrad metropolitinin evinde görülen Bulgarlar, Sırbistan ile Bulgaristan'ın ittifakı için çaba göstermiştir. Bu arada 40 bin kadar Bulgar hazır olarak bekletilmiştir. Silahlı olarak hazır bekletilen bu Bulgar taburu, Rakovski tarafından hazırlanmıştır. Bu konuya dâhil olan Bulgarların isimleri o dönem için belgelenmemiştir. Bu isimlerle ilgili sadece duyum alındığı için Vidin valisine de herhangi bir emir gönderilmemiştir (BOA, HR.MKT., 432-41).

Sırbistan ile Bulgaristan arasında ittifak kurmak amacıyla faaliyet gösteren Rakovski, 1864'te 12 kişilik iki komita oluşturmuş ve bu komitalar, bölgede faaliyet gösteren Türk komitelerinden çevreyi temizlemek, buradaki halktan bilgi toplamak, yeni gönüllüler bulmak ve Bulgar halkını isyana teşvik etmek için Bulgaristan topraklarına gönderilmiştir (Yıldız, 2008, s. 45). Bu komitacılar, Lom ve Vidin üzerinden Tuna'yı geçerek, Rila Manastırı'na gitmişler ve oradan erzak aldıktan sonra yolda Hasan Pehlivan isimli birinin komitesiyle çatışmışlardır. Bu arada bahsi geçen komita ikiye bölünüp, altı kişi evlerine dönmüş; diğer altısı kişi bir manastırda geçirdikten sonra ertesi yıl tekrar Eflak'a dönmüştür (Şentürk, 1992, s. 186).

Rakovski, Türkler aleyhindeki komitacılık faaliyetlerine her koşulda devam etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda yeri geldiğinde kişisel düşüncelerini dahi bir kenara bırakmaktan geri kalmamıştır. 2 Mart 1864 tarihli bir belgeye göre, Vidin Bulgar kocabaşlarından bazılarıyla aralarında anlaşmazlık olsa da ara sıra Eflak civarında görüşmüştür. Bu vesileyle Vidin'deki Hristiyan halkı ayaklanma için tahrik ve teşvik etmek üzere bir cemiyet kurduğu haberi alınmıştır. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin gereken tedbirleri alarak teyakkuzda bulunması ve bölgedeki emniyetin sağlanması için gerekli çalışmalara başlanmıştır (BOA, HR.MKT., 431-7).

Vidin valiliğine gönderilen 13 Mart 1864 tarihli telgrafa göre, Belgrad'da gazetecilik etmiş olan Kazan'lı Yorgi Rakovski'nin Eflak ve Boğdan tarafına giderken Vidin'de tutuklandığı rivayet edilmiştir. Bu konunun doğru olup olmadığı konusu hakkında bilgi verilmesi istenmiştir (BOA, HR.MKT., 471-88).

Rakovski'nin birçok belgeden anlaşıldığı kadarıyla Eflak civarında görüşmelerde bulunduğu ve Eflak taraflarında çeşitli vesilelerle görüldüğü ile ilgili konular yer almaktadır. Zira Rakovski, 1862 tarihinde Sırbistan ile bazı sorunlar meydana geldiği için Eflak'a taşınmıştı. Bu tarihten sonra Eflak'ın, Bulgar komitacılarının merkezi olduğu görülmektedir. Çünkü Eflak bulunduğu konum itibarıyla stratejik bir yerdeydi. Gerek Bükreş'te gerekse de Tuna'nın liman şehirlerinde birçok Bulgar bulunuyordu. Bunların da Eflak'taki hemşehrileriyle kolay bir şekilde irtibat olanağı bulunmaktaydı (Jelavich, 2013, s. 375). Bu doğrultuda Eflak bölgesinde Georgi Rakovski, Filip Totü ile karşılaşarak, sözde Bulgar millî kurtuluş hareketi çerçevesinde faaliyetlerde bulunmuştur. Bu arada birçok suçsuz insanı ve küçük çocukları öldüren Filip Totü, bir devrimci gibi değil çete elebaşı gibi hareket etmiştir. Totü, 1866'da Eflak'ta 12 kişilik bir çete oluşturarak Zıştovi taraflarından Kocabalkan'a gelmiş ve buradan güneye doğru hareket etmiştir. Totü, daha sonra Tırnova taraflarında dolaşarak orada bir Türk köyünü bastıktan sonra bölgedeki güvenlik görevlileri tarafından kovalanmış fakat yakalanamamıştır. 1867'de Bulgaristan'da bir ayaklanma çıkarma girişiminde bulunsa da Tuna valisi Midhat Paşa'nın aldığı tedbirler neticesinde Totü'nün teşebbüsü engellenmiş ve çetesi dağılmıştır (Şentürk, 1992, s. 186).

Rakovski'nin belirlemiş olduğu ilkelere göre çete kurma faaliyetlerine 1862'den sonra hız verilmiştir. Rakovski'nin 1866 tarihinde kurduğu Gizli Merkez Komitesi (BGMK) bu çetelerin kurulması ve idare edilmesi için çalışmıştır. Bu komitanın vermiş olduğu görevler ile birlikte Hacı Stavri liderliğinde bir grup Dranovo, Tırnova, Elena ve Gabrova gibi yerlerde kendilerine destek olacak komitacılar bulmak ve o yerlerde halkı isyana teşvik etmek için görevlendirilmiştir. Hacı Stavri 150 kişiden oluşan bir çete kurmakta başarılı olmuştur. Ancak gerçekleştirdiği faaliyetlerin Osmanlı askerleri tarafından fark edilmesi üzerine Hacı Stavri kuvvetlerine el konulmuş ve Hacı Stavri de Romanya topraklarına kaçmak zorunda kalmıştır. Türkler aleyhine oluşturulan komitaların bazıları istenilen ölçüde Bulgaristan topraklarında etkili olamamıştır. Rakovski, 1866 tarihinde Filip Totü önderliğindeki başka bir komitayı Bulgaristan topraklarına göndermiştir. Bu komita bölgede etkili olamamasına rağmen, özellikle Türklere karşı başlatılan katliamlarda başı çekmiştir. Aynı yılda diğer bir Bulgar komitesi olarak bilinen ve 20 kişiden oluşan Jelü Voyvoda Komitesi da Bulgaristan'a gönderilmiştir. Bu komita da etkili olamadan Eflak'a geri dönmüştür (Yıldız, 2008, s. 45-46).

Rakovski, 1867 yılında gerçekleşen bir isyan içerisinde yer almıştır. Ancak bu isyan Rakovski'nin ihtilalci hareketinden öteye gidememiştir. Söz konusu isyan sırasında Panayot/Panyot Hitov idaresinde 30 kişiden oluşan çete, 28 Nisan 1867 yılında Tuna sınırını geçip yolda silahsız olarak görülen birçok Türk'ü öldürmüştür. Rakovski'nin görevlendirdiği kişilerden olan Filip Totü'nün önderliğinde 35 kişiden oluşan başka bir çete, 17 Mayıs 1867 yılında Zıştovi bölgesinden Tuna sınırını geçmiştir. Bu çete de diğer çetenin yaptığı gibi yolda görülen silahsız Türkleri öldürmeye teşebbüs etmiştir. Türkleri kendilerini ihbar edecek endişesiyle katletmişlerdir (Dinçer, 1982, s. 91).

Bulgaristan topraklarına 1867 tarihinde 3'ü Eflak'tan, 1'i Sırbistan'dan olmak üzere toplamda 4 komita gönderilmiştir. Bunlardan Petır Petkov Komitesi 15 kişiden, Panyot Hitov Komitesi 30 kişiden, Filip Totü Komitesi 35 kişiden ve Sırbistan üzerinden gönderilen Yeremin Bilgarov Komitesi da 160 kişiden meydana gelmiştir. Fakat bu komitaların 3'ü etkisiz hale

getirilmiş, diğer komita ise hiçbir eylem göstermeden Sırbistan topraklarına dönmek zorunda kalmıştır (Yıldız, 2008, s.46). Bulgaristan topraklarına gönderilen bahsi geçen komitalardan Panyot Hitov Komitesi ve Filip Totü Komitesi'nin doğrudan Rakovski'ye bağlı olduğu bilinmektedir. Bunların dışında kalan Petır Petkov Komitesi ve Yeremin Bilgarov Komitesi'nin ise doğrudan yahut dolaylı olarak Rakovski'ye bağlı olduğu değerlendirilmektedir.

Her ne kadar Rakovski'nin, komitacılık faaliyetlerinde bireysel gayretleri etkiliyse de Rusya'nın, Rakovski'ye bu konudaki destekleri göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda 1867 yılı içerisinde Bulgaristan'daki komitalar eylemlere geçerken Ruslardan destek almıştır. Rusya, Filibe'de görevli bulunan Bulgar kökenli Rus Viskonsolosu Neydan Gerov ve İstanbul'da görevli Elçi İgnatiev ile birlikte bu komitaların eylemlerinin yürütülmesinde etkili olmuştur. Fakat bu tarihte Tuna vilayetinde bulunan Osmanlı Valisi Mithat Paşa komitacılara karşı gösterdiği mücadele sonrasında Bulgarların hedeflerine ulaşmasını engellemiştir (Yıldız, 2008, s. 46).

Rusya'nın Rakovski'ye verdiği desteğin yanında kendisi aynı zamanda dönemin büyük devletlerinin himayesini kazanmak amacıyla çalışmalarda bulunmuştur. Bu konuda Bulgaristan'da gerçekleştirilecek bir ayaklanma Rakovski'nin temel amaçlarındandı. Rakovski, planladığı isyanın başarılı olması halinde Sırbistan ile prenslikler tarafından bir federasyon oluşturmayı amaçlamıştır. Oluşturmayı düşündüğü federasyonda Yunanistan'a yer vermemiştir (Jelavich, 2013, s. 375).

4.1. Georgi Rakovski – Vasil Levski İlişkisi ve Komitacılık Faaliyetleri (1837-1873)

Daha önceden çetecilik faaliyetinde bulunan ve bu taktiklerin yeterli olmadığını gören Vasil Levski, 1860 yılının sonlarına doğru, milletin dış güçlerden ziyade kendi gücüne inanması gerektiğini düşünmüştür. Bu bağlamda Vasil Levski, Bulgar topraklarını dolaşarak gizli komitalar oluşturmak ve başında olduğu Dâhili İhtilal Komitesi sayesinde halkı teşkilatlandırmak için çalışmıştır. *“Her kim ki bizi kurtaracak, yeni efendimiz o olacak”* sözleriyle bilinen Vasil Levski, akıl hocası olarak gördüğü ve ondan etkilendiği Georgi Rakovski'nin sözde kurtuluşun halkın genelini kapsayan bir isyandan ibaret olduğu fikrini benimsemiştir. Bu sırada Bükreş'te kurulan komita içinde Lyuben Karavelov (1834-1879) ve Hristo Betov (1848-1876) gibi şair ve yazarların da fikirlerini dile getirdikleri yazılarıyla sözde millî kurtuluşa destek verdikleri görülmektedir (Mevsim, 2022, s. 326). Bulgarlar arasında millî kurtuluş örgütlerini kurmakta başı Georgi Stoykov Rakovski çekmiştir (Yıldız, 2008, s. 44).

Vasil Levski 1862'de Georgi Sava Rakovski'nin ayaklanma hareketinden ve millî bağımsızlık düşüncesinden etkilenip Belgrad'a gitmiştir (Yolcu, 2015, s. 18). Rakovski, Belgrad'da 1 Eylül 1860 tarihinde Dunavski Lebed Gazetesi'ni yayınlayıp daha sonra Vasil Levski'nin Belgrad'a ulaştığı zamanda Birinci Bulgar Lejyonunu kurmuştur (Jelavich, 2013, s. 375). Kurulan Birinci Bulgar Lejyonu sayesinde Sırbistan ve Osmanlı arasında gerçekleşecek olan bir savaşta Bulgaristan topraklarına girilerek Bulgarların ayaklanma çıkarmasında etkili olmak amaçlanmıştır (Yolcu, 2015, s. 19). Vasil Levski yaptığı faaliyetler ile Bulgar topraklarında gizli bir örgüt oluşturmayı başarabilmiştir (Mevsim, 2022, s. 326).

Birinci Bulgar Lejyonu, Osmanlı askerlerinin Belgrad kalesinde olmasından dolayı Sırpların desteğini kaybetmiştir. 1866 tarihinde Vasil Levski, Yaş şehrine Rakovski ile buluşmak için

gitmiştir. Tuna nehri gerisinde Bulgaristan dışında ayaklanma planlarıyla uğraşan ve Eflak'taki Bulgar halkını Osmanlı Devleti yönetimine karşı ayaklanmaya teşvik eden Panayot Hitov ve Filip Totü yer almıştır. Vasil Levski, Rakovski'nin referansı ve yönlendirmesiyle Hitov'un çetesinde alemdarlık görevinde bulunmuştur (Yolcu, 2015, s. 20).

4.2. Birinci Bulgaristan Kurtuluş Planı ve Georgi Rakovski

Georgi Rakovski, yargılanmak amacıyla İstanbul'a gönderilmiş ve bu sırada kaçarak Mustafa Bey'in İstanbul'daki evinde bulunmuştu. Mustafa Bey'in evinde de rahat durmayan Rakovski, 12 kişilik bir çete oluşturarak, Kocabalkan'a doğru hareket etmiştir. Rakovski'nin buradaki hedefi Bulgar halkının millî duygularını harekete geçirerek Rus ordusuna katılımını sağlamaktır (Ergenç, 1996, s. 29). Fakat Rusya'nın savaştan mağlup ayrılmasıyla çete dağılmıştır. Rakovski daha sonra Romanya'ya geçmiştir. Rakovski, hazırlamış olduğu Birinci Bulgaristan Kurtuluş Planı'nda "Bulgar kılıçla hürriyetini kaybetti, kılıçla geri alacak" tabiri ile müttefik sağlanmasını, ülke içerisinde plan hazırlanmasını, Avrupa ile diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini, ayaklanma taktiğinin belirlenmesini vurgulamıştır. Bununla birlikte Bulgar halkı bu dönemde böyle bir eyleme hazır değildi. Çünkü Kocabalkan'a sığınan küçük bir çetenin kısa sürede 150 bini silahlı olmak üzere toplam 500 bin kişilik büyük bir orduya dönüşeceğine inanıyordu (Mevsim, 2022, s. 327). Ancak belirtilen dönem içerisinde böyle bir ordu oluşturulamamıştır.

4.3. Georgi Rakovski ve İkinci Bulgaristan Kurtuluş Planı

İhtilalci çete kurma fikrinin isim babası olarak bilinen Stoikov Rakovski (1821-1867), Bulgar millî bağımsızlık hareketinin düşünürü ve bu harekete liderlik eden biri olarak gösterilmiştir. Rakovski, 1858-1861 tarihlerinde Bulgaristan'ın kurtuluşu için planlar yapmıştır. Bu planlarında kurtuluşun silahlı halk isyanıyla olması gerektiğini delilleriyle beraber açıklamış ve yurt dışında da geçici süreliğine bir hükûmet kurulmasını dile getirmiştir. Rakovski, Panslavist düşünceler ile birlikte olan bir şahsiyetti. Rakovski'nin düşünce temelinde Panslavistler yer almıştır. Rakovski'nin planının Odesa'da hazırlanması bu düşünceleri kuvvetlendirmiştir. Odesa, daha öncesinde Yunan ihtilalci hareketinin merkezinde yer almış ve Bulgar ihtilalci hareketinin de merkezi olarak kabul edilmiştir. Rakovski'nin planına göre çeteler Türkiye dışında hazırlanacaklar, daha sonra Türkiye'ye girerek burada Bulgarları ayaklandıracaklardı. Bu suretle dikkatler Bulgar davasına çekilecekti. Rakovski, bütün plan ve faaliyetlerini buna göre şekillendirmiştir (Dinçer, 1986, s. 90).

Rakovski'nin, sözde kurtuluş hareketinin fikri temelleri Kırım Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Rakovski'nin sözde Bulgar millî kurtuluş hareketi çerçevesinde yaptıkları, eğitim ve kültür faaliyetlerini, bağımsız bir Bulgar Kilisesi'ni oluşturma çalışmalarını, bağımsızlık için yapılan isyan girişimlerini ve komitacılık eylemlerini kapsamaktadır (Koyuncu, 2013, s. 213). Bu fikri temeller Rakovski'ye göre Bulgarların bir araya gelerek silahlı bir mücadeleye girişmesine dayanıyordu. Hatta söz konusu fikirlerini 1857'de yayımladığı *The Forest Traveller* (Orman Yolcusu) (Пакобцокаро, 1857) isimli şiir kitabında belirtmiştir. Rakovski, bu kitabında Bulgarların içinde bulunduğu zorlu ve sıkıntılı olduğunu iddia ettiği siyasi ve sosyoekonomik şartları dile getirmiştir. Bahsi geçen eserin önemi ise Bulgarların sözde millî kurtuluş hareketinin ideolojik yönünü oluşturmaktan ve geniş okuyucu kitlelerine ulaşmasından

kaynaklanmaktadır. Rakovski, söz konusu kitabında ve diğer çalışmalarında Romanya ve Sırbistan'da yayınladığı gazetelerde Bulgarları mücadeleye çağırmaya devam etmiştir (Tuğlacı, 1984, s. 61). Rakovski'nin söz konusu eseri Bulgar gençlerini etkisi altına alarak onların bir araya gelmesini sağlamıştır. Hatta bu gençler Rakovski'nin yazdığı ayaklanmaya teşvik edici şiirlerden etkilenmiştir (Stambolski, 2018, s. 54).

Rakovski'nin bu yüzden ihtilalci çeteler oluşturmak için Belgrad'a gitmesi tesadüf olarak görülmemiştir. Slaveykov'un Bulgar lejyonunu Belgrad'da kurması ve Rakovski'nin Belgrad'da askerî birliğini oluşturması, Rakovski'nin Bulgar millî hareketinin temsilciliğinden çok Panslavist düşüncenin kullanılan adamlarından birisi olmasını göstermiştir. Ayrıca bu bölgede Bükreş Cemiyet-i Fesâdiyesi isimli bir cemiyet kurulduğu görülmektedir. Bununla birlikte Bulgaristan'daki çete eylemleri, Belgrad ve Bükreş'ten yönetilmiştir. Buradaki çeteler, Sırbistan ve Romanya topraklarından Osmanlı sınırları içerisine girmişlerdir (Dinçer, 1986, s. 91).

Çalışmalarına Belgrad'da devam eden Georgi Rakovski, burada 1861 yılında Geçici Bulgar Hükûmeti Tüzüğü ve İkinci Bulgaristan Kurtuluş Planı'nı hazırladı. Bu planda, ileride gerçekleşecek olan ayaklanmanın taktiği ve stratejisi belirlenmiştir. Bu düşünceye göre, Bulgaristan'ın komşusu olan ülkelerde önceden eğitim alan silahlı grupların, Bulgaristan toprakları içerisine girmesi ön görülerek, buradaki eşkıyaya da ümit bağlanmıştır. Bu bölgede bulunan geçici hükûmetin esas amacı ileride gerçekleştirilmesi düşünülen ayaklanma ile alakalı tüm faaliyetleri uygulamak olarak belirlenmiştir. Rakovski, Belgrad'da 1862 tarihinde Sırbistan Devleti'nin desteğiyle Bulgar millî kurtuluş hareketinin önemli safhasını teşkil eden Birinci Bulgar Lejyonu'nu bir araya getirip yönetmiştir. Yaklaşık 600 kişilik gönüllüden oluşan lejyon içerisindeki grupla birlikte, daha sonra çetecilik faaliyetinde bulunacak olan Vasil Levski, Filip Totü ve Panayot Hitov gibi elebaşları yer almıştır. Ağustos 1862'de Bulgarları isyana davet etmek amacıyla yazdığı ayaklanma çağrısında Rakovski, "Kimse başkasının bizi kurtarmasını beklemesin, bizim hürriyetimiz bize bağlı" vurgusunu yapmıştır. Fakat Sırbistan ile Osmanlı Devleti arasındaki sorunlar çözüme kavuşunca Rakovski'nin lejyonu dağılmıştır. Kendisi de zorunlu olarak ülkeyi terk etmiştir. Atina'da, Karadağ'da ve Bükreş'te yaptığı görüşmeler ile Osmanlı Devleti'ne karşı bir Balkan ittifakının kurulmasını hedeflemiştir (Mevsim, 2022, s. 328).

Georgi Rakovski, 1867'de çıkardığı Dağ Çeteleri Geçici Kanunuyla ileride gerçekleşmesi beklenen ayaklanmanın taktiği ve stratejisine karar vermiştir. Bununla birlikte örgütlenen halk kitlesi ile silahlı direnişin gerçekleşmesi gerektiğine inanmıştır. Kişisel hırslar uğruna çetelere inanmamayı, komşu ülkelerde oluşturulan çetelere ve dış güçlerin desteğine ihtiyaç olmadığını öğrenmiştir. Rakovski, halkın sözde kurtuluş yolunun Bulgar milletinin kendi içerisinde örgütlenmesine bağlı olduğuna inanmıştır. Rakovski, halkı teşkilatlandırarak Bulgar Kurtuluş hareketinin 10 yıl boyunca temsilcisi ve fikir babası olmuştur. 9 Ekim 1867 yılında Bükreş yakınlarında bir çiftlikte 46 yaşında verem hastalığından dolayı vefat etmiştir (Mevsim, 2022, s. 328).

Rakovski'nin ölümünden sonra Ruslar, 1867 tarihinde Bulgar halkının ayaklanma için hazır olmadığını ve bu nedenle Neydan Gerov'a gönderdikleri talimatta yerel ve küçük çapta kurulan bu komitaların eylemlerinin desteklenmemesini istemiştir (Yıldız, 2008, s. 47).

Osmanlı Devleti 1868 yılından itibaren ayrılıkçı Bulgar komitalarının faaliyetlerine şiddetle karşılık vermeye başlamıştır. Rakovski'den sonra bölgedeki ihtilalcilerin başına Rusya'da eğitim gören Karovelov ve rahip Vasil Levski geçmiştir. Stoyan Karaca ve Hacı Dimitri onlara yardımcı olmuşlardır (İrtem, 1999, s. 84).

Bulgaristan'daki ve Bulgaristan dışındaki tüm komitaları bir çatı altında toplamak için Bulgar Devrimci Komitesi 1870 yılında kurulmuştur. Bu komitanın amacı ya özerk yahut bağımsız bir devlet kurarak, Yunanistan, Sırbistan, Romanya ve Karadağ'ın da dâhil olduğu bir federasyon oluşturmaktır. Daha önce farklı isimler altında bulunan Bulgar Devrimci Komitesi'nin başkanlığını uzun süre Rakovski sürdürmüştür. Onun ölümünden sonra söz konusu komitanın başına Liuben Karavelov geçmiştir (Jelavich, 2013, s. 376).

SONUÇ

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Bulgar halkının Osmanlı Devleti'nden bağımsızlık elde etmesi amacıyla sözde Bulgar millî bağımsızlık düşüncesinin oluşmasında etkili olan ilk lider olarak Georgi Rakovski görülmüştür. Georgi Rakovski, öğretmen olarak yetişmesine karşılık 1841 yılından başlayarak 1867 yılındaki Bükreş'teki ölümüne kadar bugünkü Bulgaristan, Sırbistan ve Romanya topraklarında ayaklanma için eylemlerde bulunmuş ve sözde Bulgar millî bağımsızlık düşüncesinin oluşması üzerine çalışmalar yapmıştır. Bu süreç boyunca hem gazeteler yoluyla propaganda da bulunarak komitaların silahlı direniş güçlerini artırmayı, hem de Osmanlı askerî kuvvetlerine ve sivil halka karşı uyguladıkları şiddet eylemleri ile bağımsızlığı elde etme yolunda amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemiştir.

Rakovski'nin eğitim hayatına bakıldığında onun görece iyi bir eğitim aldığı, bununla birlikte Osmanlı Devleti'nin son döneminde azınlık okullarında yaygın olan Osmanlı düşmanlığı akımından, bağımsız Bulgar kilisesinin öncülüğünü yapan ruhanilerden, ihtilalci Yunan gençlerinden ve çevresindeki siyasi düşüncelerden etkilenmiş olabileceği değerlendirilmektedir.

Rakovski Romanya topraklarında iken Birinci Bulgaristan Kurtuluş Planı'nda müttefik sağlanmasını, ülke içerisinde plan hazırlanmasını, Avrupa ile diplomatik ilişkilerin geliştirilmesi gerektiğini, ayaklanma taktiğinin belirlenmesini vurgulamıştır.

İhtilalci çete kurma fikrinin isim babası olarak bilinen Georgi Rakovski, Bulgaristan'ın kurtuluşu için planlar yapmıştır. Bu planlarında kurtuluşun silahlı halk isyanıyla olması gerektiğini delilleriyle beraber açıklamış ve yurt dışında da geçici süreliğine bir hükûmet kurulmasını dile getirmiştir. Rakovski'nin hazırlamış olduğu plan içerisinde Panslavist düşünceler yer almıştır.

Rakovski'nin planları içerisinde birçoğu kendi tarafından oluşturulan Bulgar komitalarının önemli bir yeri bulunmaktaydı. Buna göre söz konusu komitalar Türkiye dışında hazır bulundurulacak, gerektiğinde Türkiye'ye gönderilecekti. Gönderilen bu komitaların bulundukları bölgelerde isyan faaliyetlerinde bulundukları ve bölgedeki Bulgarları da Türkler aleyhine etkilemeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu suretle uluslararası kamuoyunun dikkati Bulgar davasına çekilmeye çalışılmıştır. Rakovski'nin bütün faaliyet ve planlarını buna göre yaptığı

değerlendirilmektedir. Bu yüzden Rakovski'nin ihtilalci komitalar oluşturmak için Belgrad'a gitmesinin tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır.

Georgi Rakovski'nin siyasi faaliyetlerinde Belgrad'ın önemli bir yerinin olduğu görülmektedir. Bu açıdan Sırbistan, Bulgar millî kurtuluş hareketinin oluşumunda etkili olmuştur. Rakovski'nin siyasi faaliyetlerinde oldukça başarılı olduğu da söylenebilir. Zira kurmuş olduğu oluşumlarda Türkler aleyhine birçok kişiyi bir araya getirmeyi başarabilmiştir. Bunu yaparken bazen şiddet, bazen propaganda bazen de düşmanlıkları kullandığı tespit edilmiştir. Vasil Levski, Filip Totü ve Panayot Hitov gibi elebaşların da Georgi Rakovski'ye siyasi hedeflerine ulaşması için birçok yardımda bulundukları görülmüştür.

Rakovski, halkın sözde kurtuluş yolunun Bulgar milletinin kendi içerisinde örgütlenmesine inanan bir kişi olmuştur. Bu özelliğine bağlı olarak Rakovski, öncülüğünü yaptığı komitalar vasıtasıyla Bulgar Kurtuluş Hareketinin 1860'lı yıllardaki temsilcisi ve fikir babası olma özelliğini devam ettirmiştir.

Rakovski'nin komitacılık faaliyetleri araştırmanın esasını oluşturmaktadır. Bununla birlikte onun hayatının kapsamlı bir çalışmayla ele alınması ve böylelikle Bulgar tarihinin son dönemi ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak birçok argümanı kendi fikirlerine araç olarak kullanan Georgi Rakovski, Türkler aleyhine komitalar oluşturarak siyasi hedeflerini adım adım gerçekleştirme noktasında önemli mesafeler katetmiştir. Bununla birlikte Osmanlı Devlet adamlarının Bulgar milletinin içerisinde meydana gelen ayrılıkçı gelişmeleri takip etme ve bu konuda gerekli önlemleri alma noktasında yeterince etkili olamadıkları görülmektedir. Bu bağlamda Georgi Rakovski'nin de Türkler aleyhindeki faaliyetlerini engellemek amacıyla dönemin yetkilileri tarafından yeterince etkili adımların atılmadığı anlaşılmaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

In the field of Bulgarian history, the process of independence has been divided into various periods by researchers. The analysis of this process by researchers has varied, with some categorising it into two periods and others into three. Rakovski is a prominent figure in both periods of Bulgarian independence. His activities in the Bulgarian national independence struggle after 1860 are particularly significant, particularly in relation to gang activities. Georgi Rakovski (1821-1867) is widely regarded by Bulgarian historians as the progenitor of the Bulgarian committee movement and the inaugural leader to exert significant influence on the formation of the concept of Bulgarian national independence, a notion that can be attributed to the insurrectionary activities in which he was involved and organised. The ideological underpinnings of Rakovski's father and his relatives, which were firmly rooted in Bulgarian nationalism, played a pivotal role in shaping his ideological outlook.

Rakovski identified the Ottoman State as the primary impediment to the autonomy of the Bulgarian people, a conviction shared by the Bulgarian populace, galvanised by Rakovski and his fellow committees. The Bulgarian independence movement persisted as a regional entity for an extended period.

Born in Kotel/Kazan, Bulgaria, Rakovski's early education was received in Kazan, followed by religious education at the Higher Greek School in Istanbul for his high school education. In 1841, he interrupted his education to participate in the Braila uprising, and later travelled to Athens in connection with revolutionary ideas. During this period, he became affiliated with the clandestine Macedonian Society, an organisation dedicated to fostering a sense of independence among the Bulgarian populace. In Athens, Rakovski engaged in numerous interactions as part of his committee activities, including interactions with members of the Christian clergy.

Rakovski, who is depicted as a tall man with auburn moustache and beard, sometimes without a beard and with the two little fingers of one hand cut off, used different names in different periods of his life. These included Sava Stefanidis, Georgi Bogoridi, Georgi Makedon, Georgi Sava Rakovski, Sava Papadopoulos and finally Georgi Stoykov Rakovski, a name that has remained in the memory of the Bulgarian people.

Journalists played a pivotal role in fostering the awakening of the Bulgarians, in the intellectual transformation of the so-called national liberation movement, and in the achievement of political independence. The Bulgarian committees were keenly aware of the impact of press activities; Rakovski, for instance, engaged in various activities against the Ottoman State, while also being interested in press activities, publishing various newspapers. In this capacity, he undertook journalistic endeavours in Serbia, Romania, Bucharest and Odessa, with a particular emphasis on Belgrade and Wallachia, where he played a pivotal role in the committee movement.

His oeuvre includes the newspapers *Bulgarska Dnevitsa* (Bulgarian Diary), *Dunavski Lebed*, *Budushnot/Bidushtnost* (Future), *Branitel* (Defender) and *Bulgarska Dnevitsa*. In addition, he was responsible for the publication of the magazine '*Bulgarska Starina*' (Bulgarian Past), '*Ishtuplenniy Dervish ili Vostochniy Vopros*' (Blinded Dervish or Eastern Question), '*Jitiye G.S. Rakovskkago, Napisano Ot Mego Samogo*' (Rakovski's Life Story Written by Rakovski Himself), *The Forest Traveller* (The Forest Traveller) and *Nepovinen Bulgarin* (The Null Bulgarian), which consists of his memories in prison, can be given as examples of some of his works related to his publishing activities. The *Dunavski Lebed* newspaper, which has an important place among these, played an active role in laying the foundation of the so-called Bulgarian national liberation movement. He was able to set aside his personal convictions in pursuit of his committee objectives.

He worked as a teacher of Turkish, French and Greek in Athens for a while. Afterwards, he planned to start an uprising in Bulgaria by crossing the Danube with the Bulgarian gang under his leadership. For this reason, Rakovski was first arrested and then sentenced to death for his committee activities.

However, due to the capitulations and his status as a Greek citizen, he was handed over to the Greek Consulate to serve his sentence. On the initiative of the Greek consul in Istanbul, he was sent to Marseille and stayed there for a year and a half. From there he returned to Kazan via Athens and Istanbul. However, it was not long before he and his father were apprehended and sentenced to seven years in Istanbul on account of their alleged disruption of the peace of the neighbours and the town in Kazan. It was not until 1848 that Rakovsky was released from prison.

The formation of Rakovski's political thought is divided into two distinct periods. The first period encompasses the years leading up to 1841, the completion of his high school education. The second period extends from 1853, the onset of the Crimean War, to the end of his term.

Rakovski's political involvement in the Bulgarian lands is well-documented, and he was instrumental in guiding the Bulgarian people. Prior to the Crimean War, Rakovski founded a secret society that supported the uprising of the Bulgarian people. With the outbreak of the Crimean War, Rakovski started to spy for Russia through a secret organisation he established in Istanbul. Later, when it was realised that he was a spy, he was captured and taken to Istanbul and escaped on the way to Istanbul.

Within the Bulgarian revolutionary groups, two factions were evident: one comprising the more pacifist old men, and the other consisting of the more revolutionary young men. Rakovski was a member of the younger group, and he subscribed to the opinion that the only way to achieve Bulgarian independence was for the Bulgarian people to take up arms and revolt. Rakovski drew inspiration from the activities of the Italian Red Shirts. In 1862, with the support of King Mihailo Obrenovic of Serbia, Rakovski established the first Bulgarian legion, thus marking the inception of a Bulgarian revolutionary movement. Rakovski's committee activities garnered support from both Serbia and Russia.

In the late 1850s, he developed the First and Second Bulgarian Liberation Plan and, in 1861, the Statute of the Provisional Bulgarian Government, with the aim of achieving national liberation from the Ottoman State through rebellion. For a period, Rakovski engaged in various activities with Vasil Levski and Filip Totü in Wallachia, and in 1866, he founded the Secret Central Committee. In 1867, he issued the Provisional Law on Mountain Gangs and died of tuberculosis near Bucharest later that year. His aims included the establishment of a Balkan alliance against the Ottoman State.

This study examines the life, ideology and influence of Rakovski, who played a pivotal role in the formation of Bulgarian national identity and the development of Bulgarian committee activities.

Çıkar Çatışması Bildirimi/ Conflict of Interest Statement:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir. / The authors declared no potential conflict of interest regarding the research, authorship, and publication of this article.

Destek/Finansman Bilgileri/ Support Financing Information:

Yazar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır. / The authors have received no financial support for the research, authorship, and publication of this article.

Etik Kurul Kararı/ Ethics Committee Decision: Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemektedir. / Ethics committee permission is not required for this study.

Yazar Katkı Oranı/ Author Contribution Rate: Çalışma tek yazarlıdır. / The study has a single author.

KAYNAKÇA

BOA, MKT.,UM, Dosya No: 565, Gömlek No: 20, 15 Zilkade 1278 / 14 Mayıs 1862.

BOA, HR.,MKT, Dosya No: 471, Gömlek No: 88, 5 Şevval 1280 / 14 Mart 1864.

BOA, HR.,MKT, Dosya No: 335, Gömlek No: 32, 29 Şevval 1276 / 20 Mayıs 1860.

BOA, HR.,MKT, Dosya No: 432, Gömlek No: 41, 22 Şevval 1279 / 12 Nisan 1863.

BOA, HR.,MKT, Dosya No: 431, Gömlek No: 7, 11 Şevval 1279 / 1 Nisan 1863.

Dinçer, N.. (1986). Bulgar İhtilalinin Hazırlanmasında Dış Güçlerin Yardımı ve Kültürel Faaliyetler, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 21, ss. 69-101.

Ergenç, L. (1996). *Bulgar Edebiyat Tarihi*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

İnalcık, H. (1992). *Tanzimat ve Bulgar Meselesi*, Eren Yayıncılık.

İrtem, S. K. (1999). *Osmanlı Devleti'nin Makedonya Meselesi*, Temel Yayınları.

Jelavich, B. (2013). *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar, C. 1*, (İ. Durdu, Çev.). Küre Yayınları.

Kostandov, P. G. (2011). *İstanbul'da Bulgarlar ve Eski İstanbul Geçmişten Günümüze Osmanlı Bakiyesi Bulgarlar Üzerine Bir Araştırma 1800-2000*, Kreatif Yayınları.

Koyuncu, A. (2006). Bulgaristan'da Osmanlı Maddi Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908). *OTAM*, S. 20, ss. 197-243.

Koyuncu, A. (2013). Osmanlı Belgeleri Işığında 1835 yılında Tırnova'da Meydana Gelen Ayaklanma Teşebbüsü, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kültürlerarası Kavşakta Bulgaristan ve Türkiye Uluslararası Dil, Tarih ve Edebiyat Sempozyumu II Bildiri Kitabı*, ss. 213-235.

Mevsim, H. (2011). *Bulgar Gözüyle İstanbul*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Mevsim, H. (2020). Bulgarca Süreli Yayıncılığa Dair Bazı Notlar, *Kebikeç*, S. 50, ss. 223-246.

Mevsim, H. (2022). Kalemî Kılıç Eylemek: Bulgar Millî Kurtuluş Hareketinin İdeoloğu Georgi Rakovski (1821-1867), *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 70, ss. 323-338.

Ortaylı, İ. (2014). *Osmanlı'da Milletler ve Diplomasi Seçme Eserleri III*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ракобсокаго, Горски Патинкъ. (1857). У Новми Садъ.

Stambolski, H. (2018). *Bir Osmanlı Hekiminin Anılarıyla İmparatorluğun Zor Yılları (1858-1878)*, (H. Mevsim, Çev.). Kitap Yayınevi.

Şentürk, M.H. (1992). *Osmanlı Devleti'nde Bulgar Meselesi (1850-1875)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Todorov, N. (1979). *Bulgaristan Tarihi*, Öncü Kitabevi Yayınları.

Tuğlacı, P. (1984). *Bulgaristan ve Türk – Bulgar İlişkileri*, Pars Yayınları.

Vatansever, E. (2019). *Bulgar Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Bulgaristan'ın Bağımsızlığı (1841-1908)*. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Edirne.

Yıldız, İ. (2008). *Osmanlı Devleti'nin Son Dönemlerinde Bulgaristan'daki Bağımsızlık Faaliyetleri (1878-1908)*. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yolcu, C. (2015). Bulgar Fesad Komitesi Reisi Vasil Levski'nin Eylemleri ve Mahkemede Verdiği İfade Üzerine Bir Değerlendirme. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, S. 27, ss. 15-63.